

Els estels

(ALDC, III, 658. Els estels)

Els ‘astres que brillen en el firmament, tret del Sol i la Lluna’ comparteixen, com veurem, un mateix ètim, STELLA, amb algunes modificacions i una interferència. El llat. STĒLLA, per una dissimilació de quantitat (E llarga al costat de la L també llarga), va passar a STĒLA en el llat. vg. de l’angle nord-est de la Península, com també en el gal·loromànic, i és l’origen del cat. ant. i avui ross. *estela*, molt freqüent a l’època medieval; sobretot des del s. XV apareix *estel*, una masculinització compartida amb el sard, que podria ser deguda a la sinonímia de *astre*, que alguns remunten també a les formes llat. SIGNUM i SIDUS (cosa poc probable atesa la cronologia més aviat tardana del mot) i que va gaudir de difusió, fins en usos metafòrics com el

de *estel* ‘miloca, grua’ (veg. mapa 394). *Estrella* (var. *estreia* 23, amb pseudoiodització) és un manlleu al cast.; el val. *estrela* sembla resultat d’un encreuament de *estela* amb *estrella*, que es fa visible especialment des del s. XIX, a través sobretot dels “romances”, com a manlleu al cast., on la *r* seria deguda a la dilació de la líquida (DECat), sense necessitat de recórrer a l’atracció de la *r* de *astro*. Paral·lelament a *estel*, tenim igualment *estrel* (var. *estriel* 137, al Matarranya, per diftongació de la [ɛ] arcaica). *Estel·la* 85, de l’alg., és un italianisme compartit amb *estrella* i *lucero* 189, un castellanisme derivat de *luz* ‘llum’. Són mots normatius *estel* i *estrella*, des del DG₁, 1932, i *estrela*, des del DIEC₁, 1995.

